

ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Житомирщина характеризується високим рівнем освоєння земельного фонду для господарського використання (94 %). Земельний фонд Житомирської області становить 2982,7 тис. га, в тому числі:

- сільськогосподарських підприємств – 461,6 тис. га;
- громадян – 858,0 тис. га;
- закладів, установ організацій – 35,9 тис. га;
- промислових та інших підприємств – 15,6 тис. га;
- підприємств та організацій транспорту, зв'язку – 29,9 тис. га;
- частин підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони – 33,4 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення – 20,4 тис. га;
- лісогосподарських підприємств – 1049,8 тис. га;
- водогосподарських підприємств – 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб – 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (землі запасу, загального користування, резервного фонду), – 467,1 тис. га.

У регіоні більша частина ґрунтів сформувалась на малопотужному шарі осадових порід, переважно легкого гранулометричного складу, які залягають на потужному шарі порід Українського кристалічного щита. Переважають дерново-підзолисті ґрунти легкого складу із низьким вмістом гумусу та поживних елементів. Висока мозаїчність, низька буферність ґрунтів обумовлюють низьку стійкість ґрунтового покриву до розвитку деградаційних процесів. Значної екологічної шкоди земельні ресурси зазнають через забруднення ґрунтів важкими металами, пестицидами та мінеральними добривами.

Перехід на сучасні інтенсивні технології в рослинництві, зміна структури посівних площ, зниження об'ємів внесення органічних добрив призводить до погіршення стану земельних ресурсів, посилення дегуміфікації, фізичної деградації, росту їх кислотності тощо. Великою проблемою є розвиток ерозійних процесів, які поширені на 104, 8 тис. га сільськогосподарських угідь, що складає 3,5 % від всієї території області. Зокрема, в межах Словечансько-Овруцького лесового острова активно розвивається лінійна ерозія ґрунтів та розширюються площі ярів і балок. Не менш важливою проблемою є вітрова ерозія орних земель, що призводить до значних втрат родючого шару. Розвиток ерозійних процесів супроводжується погіршенням якості поверхневих вод, евтрофікацією водойм, що значно загострює проблеми водопостачання.

Житомирська область характеризується великою кількістю родовищ корисних копалин, які активно розробляються (переважно відкритим способом), що обумовлює активне розширення територій з порушеними землями. Порушені землі, відвали розкривних порід та відходів спричиняють значну екологічну проблему та вимагають розробки комплексу заходів, спрямованих на її вирішення.

Не менш важливою екологічною проблемою є виведення з активного використання і консервація низькопродуктивних земель, які в даний час знаходяться в активному сільськогосподарському використанні, та створення на таких площах екологічно стійких ландшафтів. Для цього необхідна розробка методики оцінки стану таких земель та їх консервації.

Радіаційне забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС також нанесло велику екологічну шкоду довкіллю Житомирської області, особливо зоні Полісся, а це призвело до руйнування багатьох біоценозів, унеможливило традиційне природокористування, обмежило ведення сільськогосподарського виробництва, що негативно позначилось на здоров'ї людей та довкіллі. В регіоні понад 70 тис. га земель виведено з господарського використання та віднесено до зони безумовного (обов'язкового) відселення. З господарського обігу вилучено майже 26 тис. га сільськогосподарських угідь, як радіаційно-небезпечних земель, на яких неможливе подальше отримання сільськогосподарської та іншої продукції, яка відповідала б допустимим рівням вмісту радіоактивних речовин. Ці площі представлені ґрунтами, котрі сприяють високій міграції радіонуклідів до рослин.

Радіаційна ситуація в регіоні не створює передумов для досягнення кінцевих цілей державної політики з реабілітації та повернення в сферу господарської діяльності радіоактивно забруднених територій, поліпшення якості навколишнього середовища та екологічних умов життя людини, істотного скорочення частки населення, що проживає в населених пунктах з несприятливою екологічною ситуацією.

Тому охорона земельних ресурсів від деградаційних процесів – одна з найважливіших проблем області.

Таким чином, основними екологічними проблемами в сфері охорони та раціонального використання земельних ресурсів є:

- деградація високопродуктивних земель у результаті нераціонального сільськогосподарського використання;
- деградація земельних ресурсів, обумовлена водною і вітровою ерозією, розширення площ порушених земель;
- інтенсивне сільськогосподарське використання малопродуктивних земель та радіоактивне забруднення ґрунтів.

Для зменшення виділених проблем можна поставити завдання, розв’язання яких дозволить зменшити ці негативні тенденції (рис. 1).

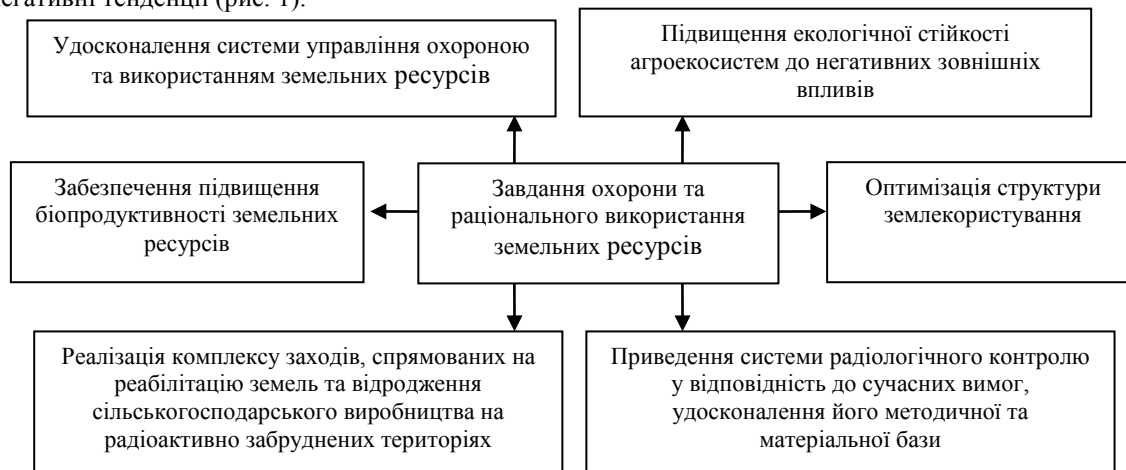

Рис. 1. Завдання охорони та раціонального використання земельних ресурсів в Житомирській області

Але головним завданням є створення інформаційної бази для розробки комплексу заходів по боротьбі з деградацією земель, розвитком ерозійних процесів, налагодження системи моніторингу процесів деградації ґрунтів сільськогосподарського фонду та розробка методики виведення і консервації малопродуктивних земель.

До основних показників, які потрібні для виконання природоохоронних заходів, відносяться: екологічний стан земельних ресурсів; продуктивність земель сільськогосподарського фонду; площа деградованих та еродованих земель; структура угідь земель сільськогосподарського фонду; площа малопродуктивних земель та ґрунтів, що зазнали деградації, для виведення з інтенсивного використання; відновлення ресурсного потенціалу радіоактивно забруднених територій; підтримання екологічно безпечного стану ґрунтів у зоні відчуження та в зоні безумовного (обов’язкового) відселення.

Для виконання цих завдань потрібно проводити такі заходи як:

- проведення ґрунтово-ерозійного обстеження території Житомирської області та узагальнення інформації про наявність деградованих ґрунтів;
- виявлення зони активних процесів ерозії ґрунтів;
- проведення інвентаризації стану протиерозійних споруд у зоні розвитку ерозійних процесів;
- проведення ремонту та реконструкції протиерозійних споруд;
- налагодження системи моніторингу процесів деградації земель, які знаходяться в інтенсивному сільськогосподарському використанні;
- розроблення методики оцінки та виведення з обороту малопродуктивних та порушених земель;
- уточнення кількісного та якісного складу земель, які піддаються процесам ерозії;
- уточнення інформації про особливо цінні землі;
- проведення аналізу і комплексної оцінки змін радіаційної ситуації на радіоактивно забруднених територіях та розробка довгострокового прогнозу рівнів забруднення сільськогосподарської продукції після аварії на ЧАЕС;
- впровадження в сільськогосподарське виробництво альтернативних технологій використання угідь (виращування технічних та високоенергетичних культур на біопаливо).